

T. H. VAJT

✠

KRALJ

BIVŠI *i* BUDUĆI

S engleskog preveo
Goran Skrobonja



Čarobna
knjiga

INCIPIT LIBER PRIMUS

MAČ U KAMENU

*Nećemo pukom zemljom,
Vazduhom, šumom i vodom,
Već Merlinovim Gremarijem¹
Koračati lakim hodom.*

¹ Autor ovako naziva Englesku na osnovu „Pakove pesme” Radjarda Kiplinga iz *Paka sa Puk hila*, gde se pominje „Merlinovo ostrvo Gremari”. (Prim. prev.)

Prvo poglavlje

Ponedjeljak, sreda i petak bili su dani za pravnički krasnopis i traktate iz logike, dok je ostatak nedelje bio posvećen organonu, repeticiji i astrologiji. Guvernanta bi se uvek pomela kad bi rukovala astrolabom, a kad bi se posebno zbunila, iskalila bi se na Kvržici udarajući ga po zglavcima. Nije udarala po Kejovim zglavcima, zato što će on, kad odraste, postati ser Kej, vlastelin. Kvržica je nosio takvo ime zato što se ono manje-više rimovalo sa Art, što je bilo njegovo skraćeno ime.² Kej mu je nadenuo nadimak. Keja niko nije nazivao drugačije do Kej, pošto je bio previše dostojanstven da bi imao nadimak i sav bi se ražestio kad bi se neko usudio da mu ga nadene. Guvernanta je bila ridokosa, i imala je nekakvu tajanstvenu ranu, koju je iza zatvorenih vrata pokazivala svim ženama u zamku i iz toga crpla veliki prestiž. Veruje se da je rana bila na onome na čemu je sedela, a da ju je stekla na nekom pikniku, kada je greškom sela na oklop. Konačno je ponudila da je pokaže ser Ektoru, Kejovom ocu, pohisterisala i bila oterana. Kasnije se saznalo da je tri godine provela u ludnici.

Po podne je program bio ovakav: ponedjeljkom i petkom – megdan i jahanje; utorkom sokolarstvo; sredom mačevanje; četvrtkom streljaštvo; subotom teorija viteštva, sa prikladnim merama za sve prilike, terminologija potere i lovačka etikacija. Ako biste nešto pogrešili u lovu ili hajci, na primer, presamitili biste se preko mrtve životinje i otrpeli batine pljosnatom stranom mača. To se nazivalo devetanjem. Bila je to igra, svojevrsna šala kao kad vas obriju kada prekardašite. Keja nisu devetali, mada je često grešio.

Kad su se ratosiljali guvernante, ser Ektor je rekao: „Naposletku, k vragu, ne možemo dozvoliti da dečaci po ceo dan jurcaju kao besprizorni – naposletku, k vragu? U njihovim godinama bi valjalo da stiču prvoklasno obrezovanje. Kad sam ja bio kano oni, učio sam sav taj latinski i tako to, svaki dan u pet izjutra. Nikad mi lepše u životu nije bilo. Deder, dodaj to vino.”

² *Wart* (engl.) – kvržica, bradavica. Art – skraćeno od Artur. (Prim. prev.)

Ser Grimor Grimursum, koji je zanoćio zato što ga je uhvatio mrak napolju posle naročito dugog pohoda, rekao je kako je on u njihovom uzrastu dobijao šibu svakog jutra zato što je išao da sokolari umesto da uči. Toj slabosti pripisao je činjenicu da nikada nije uspeo da odmakne dalje od prostog budućeg vremena za glagol *utor*³. Bilo je to na trećini leve stranice, kazao je on. Mislio je da je to bila stranica devedeset sedam. Dodao je vino.

Ser Ektor reče: „Danas si imao dobar pohod?”

Ser Grimor reče: „O, nije bio loš. U stvari, dan je bio baš gotivan. Zatekao sam momka po imenu ser Brus Nemilosrdni kako odseca glavu jednoj gospi u Vidonskoj šikari, pojurio ga do plantaže Miksberi u Bisteru, gde je okrenuo natrag, pa sam mu izgubio trag u Vikenskoj šumi. Mora da je bežao dobrih četrdeset kilometara.”

„Uporan neki tip”, rekao je ser Ektor.

„Ali što se tiče dečaka, latinskog i tako tog”, nadoda stari gospodin. „*Amo, amas*, znaš, i što jure kano besprizorni: kakav bi tvoj savet bio?”

„Ah”, reče ser Grimor, postavivši prst uz nos i žmirnuvši prema boci, „treba tu dosta razmišljanja, ako ti ne smeta što tako kažem.”

„Šta ima da mi smeta”, kaza ser Ektor. „Vrlo si ljubazan što si bilo šta o tome rekao. Fala lepo, i izvoli. Posluži se vinom.”

„Dobar porto, vala.”

„Dobio sam ga od jednog prijatelja.”

„Ali što se ovih dečaka tiče”, reče ser Grimor, „koliko ih je, znadeš li?”

„Dva”, kaza ser Ektor, „to jest, kad ih oba uračunaš.”

„Nisi mogao da ih pošalješ u Iton, možda?”, upita ser Grimor oprezno. „Dalek je put donde, to znamo.”

On zapravo nije pomenuo Iton, jer je Koledž Blažene Marije osnovan tek 1440, ali posredi je bilo jedno isto takvo mesto. Osim toga, pili su meteglin, a ne porto, ali pominjanje ovog modernog vina pomoći će vam da se lakše uživite u priču.

„Ne radi se toliko o udaljenosti”, reče ser Ektor, „nego što je na putu onaj džin, *kako se zvaše*. Moraš proći kroz njegovu zemlju, razumeš.”

„Kako se zvaše?”

³ Utor (lat.) – koristiti. (Prim. prev.)

„Ma ne mogu da se setim ni za živu glavu. Onaj što živi kod one Žubor-vode.”

„Galapas”, reče ser Grimor.

„E, baš taj.”

„Jedino drugo rešenje”, kaza ser Grimor, „jeste da im nađeš učitelja.”

„Misliš prijana koji te podučava.”

„Tako je”, reče ser Grimor. „Učitelj je, znadeš, prijana koji te podučava.”

„Deder, ajde uzmi još malo porta”, reče ser Ektor. „Valjaće ti posle tog silnog pohoda.”

„Sjajan dan”, reče ser Grimor. „Samo što danas kao da uopšte više ne ubijaju. Jurcaš četres’ kilometara i onda ga ili stigneš ili ti utekne. Najgore je kad kreneš u novi pohod.”

„Mi naše džinove lepo tamanimo dok su mladi”, reče ser Ektor. „Posle toga ti prirede lepu poteru, ali umaknu.”

„Ne daju se nanjušiti”, kaza ser Grimor, „usudio bi’ se da rekнем. Uvek ti je tako s tim džinovima u velikoj zemlji. Ne daju se nanjušiti.”

„Ali sve i kad bih hteo učitelja”, reče ser Ektor, „ne vidim kako bih do njega došao.”

„Oglasi”, kaza ser Grimor.

„Oglasio sam”, reče ser Ektor. „Proklamovali su to u *Hamberlandskom izvestiocu* i *Kardojskim malim oglasima*.”

„Jedini drugi način”, kaza ser Grimor, „jeste da se otpočne novi pohod.”

„Misliš, pohod potrage za učiteljem”, objasni ser Ektor.

„To mu je to.”

„*Hic, haec, hoc*”, reče ser Ektor. „Uzmi još malo ovog pića, kako god se zvalo.”

„*Hunc*”, kaza ser Grimor.

I tako je odlučeno. Kad je sutradan Grimor Grimursum otišao kući, ser Ektor je vezao čvor na maramici kako bi se podsetio da krene u pohod potrage za učiteljem čim bude za to imao vremena, a pošto nije bio sasvim siguran kako to da uradi, ispričao je dečacima šta je ser Grimor predložio i upozorio ih na to da u međuvremenu ne budu besprizorni. Onda su otišli da plaste seno.

Bio je jul mesec, i svi zdravi i pravi muškarci i žene na imanju radili su tog meseca u polju, po ser Ektorovim uputstvima. U svakom slučaju, dečaci bi se u to vreme izvukli od školovanja.

Ser Ektorov zamak stajao je na golemoj čistini u ogromnoj šumi. Imao je dvorište i šanac sa štukama. Preko šanca se prelazilo utvrđenim kamenim mostom, koji se završavao na pola puta. Drugu polovinu je pokrivaio drveni pokretni most, koji se svake noći dizao namotavanjem čekrka. Čim biste prešli preko pokretnog mosta, našli biste se na početku seoske ulice – tamo je i bila samo jedna ulica – i ona se protezala nekih osamsto metara, sa kućama prekrivenim krovinom od upletenog šiblja i žbuke s obe strane. Ulica je čistinu delila na dva velika polja – ono s leve strane činile su stotine uskih i dugačkih kultivisanih njiva, dok se ono sa desne strane spuštalo do reke i bilo korišćeno za ispašu. Polovina polja s desne strane bila je ograđena za seno.

Bio je jul mesec, i pravo julsko vreme, kakvo su već imali u Staroj Engleskoj. Svi su lepo pocrneli, kao Indijanci crvenokošci, sa zaprepašujuće belim zubima i sevajućim očima. Psi su išli naokolo isplaženog jezika, ili su ležali i dahtali u hladovini, dok su se tegleći konji preznajavali kroz dlaku, švičkali repom i pokušavali da oteraju obade sa trbuha velikim zadnjim kopitima. Na pašnjacima su krave besciljno tumarale, i mogle su se videti kako galopiraju okolo podignutih repova, što je ljutilo ser Ektora.

Ser Ektor je stajao povrh jednog plasta, odakle je mogao da vidi šta svi rade, i izvikivao zapovesti nad čitavim poljem od dvesta jutara, sav ljubičast u licu. Najbolji kosači su kosili u stroju tamo gde je trava još bila nepokošena, a kose su im siktale pod jakim suncem. Žene su drvenim grabuljama prikupljale suvo seno u dugim trakama, a po dva momka sa vilama pratila su ih s obe strane trake i okretala seno unutra, tako da je ležalo spremno za podizanje. Onda bi naišle velike taljige, tutnjeći drvenim točkovima sa šiljcima, koje su teglili konji ili spori beli volovi. Jedan čovek je stajao na taljigama kako bi primao seno i upravljao radom, dok je drugi hodao s jedne ili druge strane i podizao ono što su momci pripremili, dobacujući mu to vilama. Taljige su vodili stazom između dve linije sena i tovarili ih u strogoj rotaciji od prednjih

prečki do zadnjih, a čovek na njima je strogim glasom govorio gde svake vile treba istovariti. Utovarivači su gundali na momke zato što nisu propisno ostavili seno i pretili da će ih odrati od batina kad ih uhvate, samo li zaostanu sa utovarom.

Kada bi kola bila utovarena, dovezli bi ih do plasta ser Ektora i vilama ih istovarili kod njega. Seno se lako plastilo zato što je sistematično utovarivano – ne kao današnje seno – a ser Ektor je bauljao po vrhu, smetao svojim pomoćnicima, koji su zapravo obavljali posao, i gazio, preznojavao se, grebuckao vilama i pokušavao da održi uspravni rast plasta, vičući da će ovaj pasti čim zaduvaju zapadni vetrovi.

Kvržica je voleo da plasti, i to mu je išlo od ruke. Kej, koji je bio dve godine stariji, obično je stajao na ivici hrpe koju je pokušavao da podigne, tako da je ulagao dvostruko više truda od Kvržice, sa tek polovičnim rezultatom. Ali on nije voleo da bude poražen u bilo čemu, pa se borio protiv tog groznog sena – kojeg se gnušao kao otrova – sve dok se baš ne razboli.

Dan posle posete ser Grimora bio je sparao za ljude koji su rmbaćili od muže do muže, i onda ponovo do sutona u borbi protiv omarnog elementa. Jer seno je za njih bilo element, kao more ili vazduh, u kojem su se kupali, u koji su se bacali i čak ga udisali. Semenje i komadići lepili su im se za kosu, usta, nozdrve, i uvlačili se, golicavi, ispod odeće.

Nisu imali mnogo toga na sebi, a senke između njihovih mišića u pokretu bile su plave na koži smeđoj od sunca. Oni koji su strahovali od grmljavine tog jutra su se osećali bolesno.

Posle podne je grunula oluja. Ser Ektor ih je terao da rade sve dok velike munje nisu počele da sevaju pravo iznad njih, a onda, s neba tamnog kao noć, kiša se tako sručila na njih da su istog trena bili mokri do gole kože i nisu mogli da vide ni do stotinu metara. Dečaci su ležali zgureni ispod taljiga, umotani u seno kako bi im mokro telo bilo utopljeno spram sada hladnog vetra, i svi su se međusobno šegačili dok je trajala provala oblaka. Kej se tresao, mada ne od hladnoće, ali šalio se kao i ostali kako ne bi pokazao da se plaši. A pri poslednjem i najjačem udaru groma, svako se protiv svoje volje trgao, i video ostale da su se trgli, pa su smehom pokušali da odagnaju stid zbog toga.

Ali to je bio kraj plašćenja sena i početak igre. Dečake su poslali kući da se presvuku. Stara gospa koja im je bila dadilja donela je suve žakete iz prese, prekorila ih zbog toga što će se nasmrt prehladiti, i stala da opanjkava ser Ektora zbog toga što je toliko otezao. Onda su provukli glave kroz oprane žakete i istrčali u osveženo i svetlucavo dvorište.

„Ja sam za to da uzmemo Kalija i vidimo da li ćemo uspeti da ulovimo kojeg zekana”, uskliknu Kvržica.

„Zekani neće da izlaze po ovoj vlazi”, reče Kej sarkastično, oduševljen time što je nenadmašan u poznavanju prirode.

„Ma daj. Ima da se osuši za tili čas.”

„Onda moram da ponesem Kalija.”

Kej je bio uporan sa zahtevom da nosi sokola i pušta ga da lovi kad su išli zajedno da sokolare. Imao je prava to da radi ne samo zato što je bio stariji od Kvržice već i zato što je bio pravi sin ser Ektora. Kvržica mu nije bio pravi sin. Ovaj to nije razumeo, ali ga je činilo nesrećnim, zato što je Kej smatrao da Kvržicu to čini na neki način inferiornim. Isto tako, bilo je drugačije nemati oca i majku, a Kej ga je naučio da ne valja biti drugačiji. Niko drugi nije o tome razgovarao sa njim, ali on je razmišljao o tome, kada je bio sam, i osećao se uzrujano. Nije voleo da ljudi to pominju. Pošto su drugi dečaci to uvek pominjali kad bi se pokrenulo pitanje prvenstva, stekao je naviku da popusti odmah, pre nego što stignu to i da pomenu. Osim toga, divio se Keju i bio rođeni sledbenik. Obožavao ga je kao div-junaka.

„Hajde onda”, uskliknu Kvržica, pa odjuriše prema sokolarnici, premetnuvši se usput nekoliko puta preko glave.

Sokolarnica je bila jedan od najvažnijih delova zamka, odmah do štala i štenare. Bila je smeštena naspram solara⁴, okrenuta prema jugu. Spoljni prozori su morali da budu mali, zbog fortifikacije, ali prozori koji su gledali prema dvorištu bili su veliki i osunčani. Preko njih su bile prikovane uspravne letvice, ali ne i vodoravne. Nije bilo stakla, ali kako bi se sokoli čuvali od suše, na malim prozorima je stajao rog. Na jednom kraju sokolarnice bio je mali kamin i neka vrsta udobnog

⁴ Solar – prostorija u mnogim srednjovekovnim engleskim i francuskim zamkovima, obično na spratu, odvojena za dnevni boravak, privatni život i spavanje porodice. (Prim. prev.)

kutka, poput mesta u saračari gde konjušari sede kako bi čistili konjsku opremu u vlažnim noćima posle lova na lisice. Ovde je bilo nekoliko hoklica, kazan, klupa sa raznoraznim malim noževima i hirurškim instrumentima, i policama sa šerpama i loncima. Na posudama su stajale oznake *Kardamon*, *Dumbir*, *Ječmeni šećer*, *Kamenčići za probavu*, *Za prehladu*, *Za zatvor*, *Vrtoglavica* itd. Bilo je tamo okačenih koža, koje su seckane kako zatreba koji komad za uzice za kandže, kapuljače ili povoce.

Na uredno nanizanim klinovima bili su praporci, osi i srebrno prstenje, sa urezanim imenom Ektor. Jedna posebna polica, najlepša od svih, služila je za kapuljače: veoma stare ispucale labave kapuljače koje su pravljene za ptice pre nego što je Kej rođen, malene kapuljače za sitne sokole, kapuljače za mužjake jastrebove, divne nove kapuljače izrađene kako bi se nečim ispunile duge zimske večeri. Sve kapuljače, osim onih najstarijih, bile su izrađene u ser Ektorovim bojama: bela koža sa crvenim suknom sa strane i plavosivom perjanicom na vrhu, napravljenom od perja čaplji. Na klupi je bilo raznoraznih drangulija kakve se mogu naći u svakoj radionici, uzica, žice, metala, alata, malo hleba i sira koji su izgrickali miševi, kožnih čaturica, iskrzanih rukavica za levu šaku, eksera, vreća, nekoliko mamaca i grubih računica izgrebanih u drvetu. Tamo je pisalo: *Kunčići 1111 1111*, *Zecovi 111*, itd. Nije to bilo baš napisano po pravopisu.

Duž čitave prostorije, obasjane popodnevnim suncem, pružali su se uspravni paneli od rastegnuto platna sa obloženom vodoravnom motkom za koju su ptice bile privezane. Tamo su bili dva mala sokola koji su tek prošli obuku, jedan stari sivi soko od kojeg nije bilo mnogo vajde u ovim šumskim krajevima, ali su ga držali reda radi, vetruška sa kojom su dečaci učili osnove sokolarstva, kobac kog je ser Ektor ljubazno čuvao za parohijskog popa i u kavezu, kao sopstvenom stanu na drugom kraju, bio je mužjak jastreb kokošar, Kali.

Sokolarnica je bila uredno održavana, sa piljevinom na podu kako bi apsorbovala izmet, a nesvareni ostaci njihovog plena čistili su se svakog dana. Ser Ektor je svakog jutra odlazio tamo u sedam sati, a dva sokolara su stajala ispred vrata u stavu mirno. Ako bi zaboravili da se očešljaju, ne bi ih pustio napolje. Nisu na to obraćali pažnju.

Kej je navukao rukavicu za levu šaku i pozvao Kalija sa njegovog postolja – ali Kali je, priljubljenog perja i zlobnog držanja, piljio u njega besnim okom boje nevena i nije hteo ni da mrdne. Zato ga je Kej uzeo.

„Misliš da bi trebalo da ga pustimo da leti?“, upita Kvržica sumnjičavo. „Sad dok se ovako mitari?“

„Naravno da treba, glupane“, reče Kej. „Samo traži da se malo nosa, to je sve.“

I tako su otišli preko pokošenog polja, zapazivši da je brižljivo izgrabuljano seno sada ponovo natopljeno i gubi na kvalitetu, u lovni revir gde je drveće počinjalo da raste, za sada još u velikim razmacima nalik na park, ali potom se postepeno grupisalo u šumarak. Kunići su ispod tog drveća imali na stotine jazbina, toliko međusobno blizu da nevolja nije bila u tome kako pronaći zeca, već kako pronaći zeca dovoljno udaljenog od njegove rupe.

„Hob kaže da ne smemo puštati Kalija sve dok se najmanje dvaput ne nakostreši i strese“, reče Kvržica.

„Hob nema pojma o tome. Niko ne ume da kaže da li je soko sposoban da leti osim čoveka koji ga nosi.“

„Uostalom, Hob je samo običan kmet“, nadoda Kej, pa poče da skida povodac i sigurnosni prsten sa kožnih vezova.

Kada je osetio da je sa njega skinuto sve što ga je sputavalo, tako da je bio spreman za lov, Kali se pomeri kao da smera da se nakostreši. Podiže krestu, rameno perje i meka perca na bedrima. Ali se onda u poslednjem trenutku predomisli i umiri, ne stresavši se. Taj sokolov pokret nagna Kvržicu da poželi da ga ponese. Čeznuo je da ga uzme od Keja i dovede u red. Bio je siguran da bi mogao oraspoložiti Kalija tako što bi mu češkao noge i blago nabirao grudno perje naviše, samo kad bi mu bilo dozvoljeno da to učini sam, umesto što mora da tabana pozadi sa glupim mamcem. Ali on je znao koliko stariji dečak mora biti ozlojeđen time što ga stalno savetuju, pa zato nije ništa rekao. Baš kao kad je današnje streljaštvo u pitanju, nikad ne smete kritikovati onoga koji izdaje komande, tako da je u sokolarstvu bilo važno da nikakvi spoljni saveti ne budu dopušteni kako procena sokolara ne bi bila poremećena.

„I... idemo!” uskliknu Kej, podigavši ruku naglo kako bi soko bolje uzleteo, jedan zec šmugnu preko dobro izgrickanog travnjaka ispred njih, a Kali se vinu u vazduh. Taj pokret iznenadi Kvržicu, zeca i sokola, svu trojicu, i sva trojica načas ostaše ukočeni od iznenađenja. Onda velika krila vazdušnog ubice zaveslaše kroz vazduh, ali s oklevanjem i neodlučno. Zec iščeznu u skrivenoj rupi. Soko se diže visoko, zanese se kao dete koje je odletelo uvis na ljuljašci, a onda sklopi krila i skrasi se na jednom drvetu. Kali pogleda odozgo svoje gospodare, otvori kljun zasoptavši ljutito zbog neuspeha, i ostade nepomičan. Dva srca se skameniše.